

Οι Αντιλήψεις των Σπουδαστών της Θεματικής Ενότητας «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου για την Εξ Αποστάσεως Επιμόρφωση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Παρασκευή Βασάλα¹, Παλασία Γεωργιάδου²

¹Υπεύθυνη Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Ν. Κεφαλληνίας
Καθηγήτρια Σύμβουλος στο ΕΑΠ

vasalap@otenet.gr

²Εκπαιδευτικός Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
Διευθύντρια 1^{ου} Δημοτικού Σχολείου Παροικιάς Πάρου

palasgeo@yahoo.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των αντιλήψεων των σπουδαστών της Θεματικής Ενότητας (ΘΕ) «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (ΕΑΠ), οι οποίοι ήταν εκπαιδευτικοί, για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (ΠΕ). Τα αποτελέσματα ανέδειξαν τα εμπόδια συμμετοχής τους σε συμβατικά επιμορφωτικά προγράμματα καθώς και τις θετικές αντιλήψεις τους για επιμόρφωση εξ αποστάσεως. Επίσης την προτίμησή τους σε ποιοτικά εξ αποστάσεως προγράμματα, μικρής διάρκειας, τα οποία παρέχονται από αναγνωρισμένους εκπαιδευτικούς οργανισμούς, υποστηρίζονται από καθηγητές-συμβούλους και οδηγούν κυρίως σε πιστοποιητικό επιμόρφωσης.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, επιμόρφωση

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σημασία της επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στην ΠΕ (Εκπαίδευση για την Αειφορία ή Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία σύμφωνα με τη σύγχρονη ορολογία) (Φλογαΐτη, 2005) έχει επισημανθεί σε όλες τις διεθνείς διασκέψεις και συνέδρια για την ΠΕ (Φλογαΐτη, 1993). Επίσης, η έλλειψη επιμόρφωσης αναγνωρίζεται από τους εκπαιδευτικούς ως ένας από τους βασικούς παράγοντες που δεν αναλαμβάνουν προγράμματα ΠΕ στο σχολείο (Δασκολιά, 2001, Σπυροπούλου, 2001α, 2001β). Επιπλέον είναι ένας από τους λόγους για τους οποίους τα προγράμματα παρουσιάζουν προβλήματα ως προς την οριοθέτηση του περιεχομένου, τη στοχοθεσία, τη μεθοδολογία υλοποίησης και τα αποτελέσματά τους (Σπυροπούλου, 2001α, Φλογαΐτη, 2006).

Ωστόσο θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα τελευταία χρόνια έχουν πραγματοποιηθεί πολλά επιμορφωτικά προγράμματα ΠΕ, στο πλαίσιο των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΕΠΕΑΕΚ I και II) και του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) κυρίως από Πανεπιστήμια και Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ). Επίσης επιμορφωτικά προγράμματα προσφέρονται από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜηΚυΟ). Όλα αυτά τα προγράμματα

πραγματοποιούνται σε συγκεκριμένες πόλεις και απαιτούν τη φυσική παρουσία των εκπαιδευόμενων, γεγονός που τους επιφέρει δυσκολίες και πολλές φορές εμποδίζει ακόμη και τη συμμετοχή τους (Rogers, 1999).

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία εξ ορισμού παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να χρησιμοποιεί την κατοικία του ως τόπο μάθησης και να μελετά με το δικό του ρυθμό υποστηριζόμενος από ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό θα μπορούσε να αποτελέσει μία εναλλακτική πρόταση στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ, συμβάλλοντας στην άρση των εμποδίων (Φλογαίτη & Βασάλα, 2001). Επιμορφωτικά προγράμματα εξ αποστάσεως στην ΠΕ παρέχονται από διάφορους φορείς σε όλο τον κόσμο, πολλά από αυτά απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς και βρίσκουν μεγάλη ανταπόκριση (Filho, 1998, Βασάλα & Γεωργιάδου, 2006).

Στην Ελλάδα, οι εξ αποστάσεως σπουδές έγιναν γνωστές με την ίδρυση και λειτουργία του ΕΑΠ, το οποίο παρέχει προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα, καθένα από τα οποία αποτελείται από έναν αριθμό Θεματικών Ενοτήτων (ΘΕ) δεκάμηνης διάρκειας. Οι σπουδαστές σε κάθε ΘΕ συμμετέχουν προαιρετικά σε πέντε Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (ΟΣΣ) που γίνονται σε μεγάλες πόλεις. Κάθε ΟΣΣ έχει τετράωρη διάρκεια και συντονίζεται από τον αρμόδιο καθηγητή-σύμβουλο. Ωστόσο το ΕΑΠ μέχρι στιγμής δεν προσφέρει σπουδές ή κάποια ΘΕ στην ΠΕ. Επίσης η ΠΕ δεν προσφέρεται εξ αποστάσεως ούτε από συμβατικά πανεπιστήμια, τα οποία έχουν αρχίσει να δραστηριοποιούνται και στον τομέα παροχής εξ αποστάσεως σπουδών, ούτε από άλλους εκπαιδευτικούς φορείς που παρέχουν εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Σκοπός της έρευνας ήταν η διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών, σπουδαστών του ΕΑΠ σχετικά με την εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην ΠΕ.

Για το σκοπό αυτό τέθηκαν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Ποιες είναι οι αντιλήψεις τους για την επιμόρφωση στην ΠΕ και ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζουν όσοι συμμετέχουν σε συμβατικά επιμορφωτικά προγράμματα;
- 2) Ποιες είναι οι αντιλήψεις τους για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην ΠΕ;
- 3) Ποιες είναι οι αντιλήψεις τους για τους φορείς παροχής των εξ αποστάσεως προγραμμάτων και για την αναγκαιότητα του καθηγητή-συμβούλου;
- 4) Ποια είναι τα κριτήρια με τα οποία θα επέλεγαν επιμορφωτικό πρόγραμμα εξ αποστάσεως στην ΠΕ και ποιους τίτλους σπουδών θα ήθελαν να αποκτήσουν;

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Σχεδιασμός και διεξαγωγή της έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη το ακαδημαϊκό έτος 2005-2006. Οι συμμετέχοντες ήταν εκπαιδευτικοί, φοιτητές της μεταπτυχιακής ΘΕ του ΕΑΠ «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση». Η επιλογή του πληθυσμού έγινε διότι οι σπουδαστές αυτής της ενότητας γνωρίζουν περί εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Ο πληθυσμός της συγκεκριμένης ΘΕ ήταν 248 άτομα, εκ των οποίων 116 ήταν εκπαιδευτικοί. Από αυτούς συμμετείχαν στην έρευνα οι 76, οι οποίοι αντιστοιχούσαν στο 65,51% του πληθυσμού των εκπαιδευτικών.

Η έρευνα ήταν τύπου επισκόπησης (Cohen & Manion, 1994) και το μεθοδολογικό εργαλείο ήταν ερωτηματολόγιο που σχεδιάστηκε ειδικά για τις ανάγκες της έρευνας και περιελάμβανε ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου. Για να εξασφαλιστεί η εγκυρότητά του δοκιμάστηκε πιλοτικά σε μικρή ομάδα εκπαιδευτικών, σπουδαστών του

ΕΑΠ, που δεν συμμετείχαν στην τελική έρευνα. Στη συνέχεια αφού βελτιώθηκε, διανεμήθηκε και συμπληρώθηκε στην 4^η ΟΣΣ (Απρίλιος 2006). Συνολικά διανεμήθηκαν 76 ερωτηματολόγια, τα οποία και επιστράφηκαν συμπληρωμένα.

Το δείγμα

Στην έρευνα συμμετείχαν 76 σπουδαστές, 28,9% άνδρες και 71,1% γυναίκες, ηλικίας ως 30 ετών (3,9%), 31-40 (50%), 41-50 (44,7%) 51 και άνω (1,3%). Από αυτούς ήταν παντρεμένοι (81,6%), ανύπαντροι (17,1%) και διαζευγμένοι (1,3 %). Επίσης 64,5% είχαν 1-2 παιδιά, 2,6% είχαν περισσότερα από δύο παιδιά και 2,6% δεν είχαν παιδιά. Το 10,5% εργάζονταν σε Νηπιαγωγεία, 22,4%, σε Δημοτικά και 56,6% σε Γυμνάσια και Λύκεια.

Το ερωτηματολόγιο

Το ερωτηματολόγιο περιελάμβανε ανοικτές και κλειστές ερωτήσεις που κάλυπταν τέσσερις άξονες. Ο πρώτος περιελάμβανε πέντε ερωτήσεις που διερευνούσαν τις αντιλήψεις τους σχετικά με την αναγκαιότητα επιμόρφωσης στην ΠΕ (1=πάρα πολύ, 2=πολύ, 3=αρκετά, 4=λίγο, 5=καθόλου, 6=δεν ξέρω/δεν είμαι σίγουρος/η) και τα εμπόδια που αντιμετώπιζαν από τη συμμετοχή τους σε συμβατικά προγράμματα. Ο δεύτερος περιελάμβανε έξι ερωτήσεις που διερευνούσαν τις αντιλήψεις τους για την εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην ΠΕ, τα πλεονεκτήματα, τα μειονεκτήματα και τη διάθεσή τους να συμμετέχουν σε επιμορφωτικά προγράμματα εξ αποστάσεως.

Ο τρίτος άξονας περιελάμβανε επτά ερωτήσεις που διερευνούσαν τις αντιλήψεις τους για τους φορείς παροχής των προγραμμάτων, την αναγκαιότητα του καθηγητή-συμβούλου, τα κριτήρια με τα οποία θα επέλεγαν πρόγραμμα και τους τίτλους σπουδών που επιθυμούσαν να αποκτήσουν. Τέλος ο τέταρτος άξονας αποσκοπούσε στη συλλογή προσωπικών στοιχείων (φύλο, ηλικία, σχολείο, οικογενειακή κατάσταση κ.ά.)

Μεταβλητές στατιστικοί έλεγχοι

Για την ανάλυση των αποτελεσμάτων υπολογίστηκαν οι απόλυτες και οι σχετικές συχνότητες και οι μέσοι όροι με τη χρήση του στατιστικού προγράμματος SPSS 12. Επίσης χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό κριτήριο χ^2 .

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η επιμόρφωση παράγοντας εφαρμογής ΠΕ στο σχολείο

Οι συμμετέχοντες θεωρούν την ΠΕ αναγκαία στην επιμόρφωσή τους. (Πίν. 1).

Πίν. 1. Αντιλήψεις ως προς την αναγκαιότητα για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ

	f	%
πάρα πολύ	15	19,7
Πολύ	18	23,7
Αρκετά	33	43,4
Λίγο	6	7,9
Καθόλου	1	1,3
Δεν ξέρω/δεν είμαι σίγουρος/η	3	3,9
ΣΥΝΟΛΟ	76	100,0

Επιμόρφωση στην ΠΕ είχε το 39,5% και προγράμματα ΠΕ είχε αναλάβει το 30,3%. Όσοι είχαν επιμορφωθεί στην ΠΕ είχαν παρακολουθήσει σεμινάρια (65,5%), ημερίδες-διημερίδες ΠΕ (55,2%), σεμινάρια γενικού ενδιαφέροντος με ενότητες ΠΕ (37,9%), συνέδρια (20,7%). Η επαγωγική στατιστική έδειξε ότι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ σχετίζεται με την ανάληψη προγραμμάτων ΠΕ ($\chi^2=16,373$, $df=1$ με $p < 0,001$).

Εμπόδια στην επιμόρφωση στην ΠΕ

Εμπόδια στην επιμόρφωση αντιμετώπισε το 77,6% των συμμετεχόντων. Οι λόγοι που επικαλέστηκαν φαίνονται στον πίνακα 2.

Πίν. 2. Εμπόδια συμμετοχής σε προγράμματα επιμόρφωσης στην ΠΕ

Εμπόδια στην επιμόρφωση	%
Δεν μπορούσαν να πάρουν άδεια	42,4
Οικογενειακές / εργασιακές υποχρεώσεις	50,8
Οικονομικοί λόγοι	25,4
Δεν εξυπηρετούσε ο χρόνος	42,4
Έλλειψη απαιτούμενων προσόντων	25,4
Περιορισμένος αριθμός θέσεων	4,8

Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες (80,3%) δήλωσαν ότι η επιμόρφωση στην ΠΕ μπορεί να γίνει εξ αποστάσεως (Πίν. 3).

Πίν. 3. Αντιλήψεις των συμμετεχόντων για επιμόρφωση στην ΠΕ εξ αποστάσεως

	F	%
Ναι, μπορεί να γίνει επιμόρφωση στην ΠΕ εξ αποστάσεως	60	80,3
Όχι, δεν μπορεί να γίνει	11	14,5
Δεν ξέρω/δεν είμαι σίγουρος/η	4	5,3
ΣΥΝΟΛΟ	76	100,0

Στον πίνακα 4, φαίνονται οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων όσον αφορά τα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης στην ΠΕ.

Πίν. 4. Τα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης στην ΠΕ

Πλεονεκτήματα	Συχνότητα αναφορών*
Επιλέγει κανείς το χρόνο που θα ασχοληθεί χωρίς να μετακινείται	36
Επιλέγει κανείς το ρυθμό της μελέτης του	18
Δεν εμποδίζονται οι οικογενειακές υποχρεώσεις	18
Δυνατότητα επιμόρφωσης όλων όσοι επιθυμούν	14
Οικονομία πόρων για την εκπαίδευση/τον εκπαιδευτικό	9
Ειδικό εκπαιδευτικό υλικό και καθηγητής-σύμβουλος	5
Η ευελιξία στην επιλογή ΘΕ	4
Ενδυνάμωση οικολογικής ευαισθησίας	2
Εξοικείωση με νέες τεχνολογίες	2
Εξατομικευμένη μάθηση, αυτοέλεγχος της πορείας της επιμόρφωσης	2
Δυνατότητα άμεσης εφαρμογής των γνώσεων στην τάξη	1

*από τους 76 σπουδαστές-εκπαιδευτικούς απάντησαν οι 62

Ενδεικτικά χωρία απαντήσεων:

[...] χωρίς να παρακωλύεται η εργασία, χωρίς οικονομικό κόστος μετακίνησης και διαμονής, χωρίς πρόβλημα με τις οικογενειακές υποχρεώσεις [...] (76-Α). / [...] η πολυμορφικότητα και η ευελιξία που χαρακτηρίζει το εκπαιδευτικό υλικό [...] η υποστήριξη των καθηγητών [...] εξατομικευμένη μάθηση [...] μπορεί να επιμορφωθεί περισσότερο αποτελεσματικά (43-Γ). / Θα διευκόλυνε τους εκπαιδευτικούς σε απομακρυσμένες περιοχές [...] (70-Γ). / [...] δεν υπάρχουν περιοριστικοί αριθμοί συμμετοχής [...] (38-Γ).

Στον πίνακα 5, φαίνονται οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων όσον αφορά τα μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης στην ΠΕ.

Πίν. 5. Τα μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως επιμόρφωσης στην ΠΕ

Μειονεκτήματα	Συχνότητα αναφορών*
Οι βιωματικές τεχνικές και η επαφή με το φυσικό περιβάλλον είναι δύσκολο να γίνουν από απόσταση	22
Δεν υπάρχει άμεση επαφή και αλληλεπίδραση με τους επιμορφούμενους και τον επιμορφωτή	17
Δεν υπάρχουν μειονεκτήματα	7
Δεν επιλύονται άμεσα οι τυχόν απορίες	5
Απαιτείται καλά οργανωμένο πρόγραμμα σπουδών και εκπαιδευτικό υλικό ώστε να μη χάνεται το ενδιαφέρον	5
Οικονομική επιβάρυνση αν τα έξοδα επιβαρύνουν μόνο τους επιμορφούμενους	3
Υπάρχει κίνδυνος αθέτησης του χρονοδιαγράμματος	3
Δε δικαιολογείται εκπαιδευτική άδεια	2

* Από τους 76 σπουδαστές-εκπαιδευτικούς του δείγματος απάντησαν οι 58

Ενδεικτικά χωρία απαντήσεων:

Δε βρίσκεσαι στο φυσικό περιβάλλον [...] (45-Γ) / Όπως κάθε πρόγραμμα εξ αποστάσεως έχει πολλή μοναξιά. Λείπει η άμεση επικοινωνία με τους συμφοιτητές, η ανταλλαγή απόψεων. (58-Γ). / Η επαφή με το φυσικό περιβάλλον δεν μπορεί να γίνει «από απόσταση» (2-Α). / [...] / Απουσιάζει η δια ζώσης επικοινωνία [...] δύσκολη η ανταλλαγή απόψεων [...] (66-Γ). / Οικονομική επιβάρυνση των συμμετεχόντων [...] (6-Γ).

Θετική ήταν η στάση των συμμετεχόντων στην έρευνα σε σχέση με την προσωπική τους συμμετοχή τους σε εξ αποστάσεως πρόγραμμα επιμόρφωσης στην ΠΕ. (Πίν. 6)

Πίν. 6. Αντιλήψεις ως προς τη συμμετοχή σε εξ αποστάσεως επιμορφωτικό πρόγραμμα ΠΕ

	F	%
Θα συμμετείχα	31	40,8
Μάλλον θα συμμετείχα	33	43,4
Δεν ξέρω/δεν είμαι σίγουρος/η	8	10,5
Μάλλον δεν θα συμμετείχα	3	3,9
Δεν θα συμμετείχα	1	1,3
ΣΥΝΟΛΟ	76	100,0

Η δικαιολόγηση των απαντήσεων παρατίθεται στον πίνακα 7.

Πίν. 7. Δικαιολόγηση απαντήσεων συμμετοχής σε εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην ΠΕ

Θα συμμετείχα / Μάλλον θα συμμετείχα	Συχνότητα αναφορών*
Ενδιαφέρον για απόκτηση γνώσεων / εμπειρίας	16
Επιθυμία για ενασχόληση με την ΠΕ	13
Με την εξ αποστάσεως αίρονται τα προβλήματα σε σχέση με το χρόνο, τον τόπο διαμονής και τις άλλες υποχρεώσεις των ενηλίκων	13
Γνωρίζω / μου αρέσει η εξ αποστάσεως	5
Είναι σύμφωνο με τις απόψεις μου δια βίου μάθησης	3
Δεν ξέρω/ Δεν είμαι σίγουρος /η	
Εξαρτάται από το κόστος	2
Εξαρτάται από το διαθέσιμο χρόνο	2
Εξαρτάται από το περιεχόμενο του προγράμματος	2
Δεν είμαι σίγουρος/η για το τι θα μου προσφέρει	2
Λόγοι ασυμβατότητας της Π.Ε. με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση.	1
Μάλλον δε θα συμμετείχα/ Δε θα συμμετείχα	
Δεν με ενδιαφέρει ιδιαίτερα	3
Εξαρτάται και από άλλες υποχρεώσεις	1

*Από τους 76 σπουδαστές-εκπαιδευτικούς του δείγματος απάντησαν οι 58

Παρακάτω παραθέτουμε κάποιες ενδεικτικές απαντήσεις

Λόγω των πλεονεκτημάτων της εξ αποστάσεως [...] θεωρώ πολύ σημαντική την ενημέρωσή μου σε περιβαλλοντικά θέματα [...] (42 Γ). [...] γιατί στο μέλλον θα ήθελα να αναλάβω και να διοργανώσω σωστά προγράμματα ΠΕ (19 Γ). / Με ενδιαφέρει η περιβαλλοντική εκπαίδευση [...]. (5 Α).

[...] εξαρτάται από το περιεχόμενο (69 Α) // Εξαρτάται από το χρόνο [...] και τα πλεονεκτήματα που θα μου προσέφερε στην εργασία μου [...] ρόλο θα έπαιζε και το κόστος του προγράμματος (38 Γ) / [...] δεν είμαι σίγουρός αν θα μου προσφέρει (28 Α).

[...] τα περιβαλλοντικά είναι έξω από τα ενδιαφέροντά μου (12 Γ). / Γνωρίζω λίγα και δεν με ενδιαφέρει (75 Α).

Κριτήρια επιλογής επιμορφωτικού προγράμματος

Οι αντιλήψεις των συμμετεχόντων όσον αφορά τα κριτήρια επιλογής επιμορφωτικού προγράμματος στην ΠΕ αναγράφονται κατά σειρά σπουδαιότητας στον πίνακα 8.

Πίν. 8. Κριτήρια επιλογής επιμορφωτικού προγράμματος

Προτεραιότητα	Κριτήρια επιλογής	Μ.Ο.	Τυπική Απόκλιση
1	Ποιότητα σπουδών	2,74	0,723
2	Εγκυρότητα φορέα παροχής	3,49	0,157
3	Αναγνώριση τίτλου	3,66	0,200
5	Οικονομικό κόστος	4,24	0,371
6	Διάρκεια επιμόρφωσης	4,64	0,881

Κατάλληλοι επιμορφωτικοί οργανισμοί

Οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών για τους κατάλληλους επιμορφωτικούς οργανισμούς βρίσκονται στον πίνακα 9.

Πίν. 9. Κατάλληλοι επιμορφωτικοί οργανισμοί

	f	%
Συμβατικά Πανεπιστήμια	34	44,7
ΕΑΠ	62	81,4
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο	14	18,4
Κέντρα Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης	54	71,2
ΜηΚυΟ	35	46,1
Επιστημονικές Ενώσεις εκπαίδευσης ενηλίκων και εξΑΕ	24	31,6

Επιθυμητοί τίτλοι σπουδών

Στον πίν. 10 φαίνονται οι προτιμήσεις σε σχέση με επιθυμητούς τίτλους σπουδών.

Πίν. 10. Επιθυμητοί τίτλοι σπουδών

	F	%
Πιστοποιητικό Επιμόρφωσης	50	66,1
Μάστερ	26	34,2
Δεύτερο πτυχίο	13	17,1
Διδακτορικό	4	5,3

Ενδεικτικά χωρία των απαντήσεων:

[...] δε χρειάζεται πολλούς ανώτατους τίτλους κάποιος [...] (40-Γ) / Με ενδιαφέρει η επιμόρφωσή μου στην ΠΕ για να με βοηθήσει στη δουλειά μου και όχι ο τίτλος [...] (73-Γ). / [...] ίσως μάστερ ή διδακτορικό. (53-Γ) / [...] / [...] έναν αναγνωρισμένο μεταπτυχιακό τίτλο για να τον χρησιμοποιήσω στην υπηρεσία μου. (42-Γ).

Ο καθηγητής-σύμβουλος

Οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σε σχέση με την αναγκαιότητα ύπαρξης ή όχι καθηγητή-συμβούλου φαίνονται στον πίν. 11

Πίν. 11. Οι απαντήσεις σε σχέση με την αναγκαιότητα ύπαρξης καθηγητή-συμβούλου

Να υπάρχει Καθηγητής Σύμβουλος	A/A*
Διευκολύνει τη μάθηση, διευκρινίζει απορίες και δύσκολα σημεία	36
Καθοδήγηση	26
Ενθαρρύνει / εμπνυχώνει /ανατροφοδοτεί τον εκπαιδευόμενο	24
Ανθρώπινη Επικοινωνία	7
Βοηθά στην τήρηση του χρονοδιαγράμματος	3
Χωρίς τον καθηγητή δεν έχουν νόημα οι σπουδές	3
Αξιολογεί την πορεία της μάθησης	2
Δεν ξέρω δεν είμαι σίγουρος /η	
Δεν μπορώ να αξιολογήσω την παρουσία του καθηγητή συμβούλου	1
Να μην υπάρχει καθηγητής-σύμβουλος	
Μπορεί να αντικατασταθεί από το κατάλληλο υλικό	2
Προτίμηση για ασύγχρονη εξατομικευμένη εξ αποστάσεως εκπαίδευση	2

*Από τους 76 σπουδαστές-εκπαιδευτικούς του δείγματος απάντησαν οι 62

Παρακάτω παραθέτουμε ενδεικτικά χωρία απαντήσεων.

Χρειάζεται κάποια καθοδήγηση [...] όσο καλό κι αν είναι το εξ αποστάσεως υλικό ο καθηγητής σύμβουλος δίνει εξειδικευμένες διευκρινίσεις. (70-Γ). / [...] λειτουργεί ως «εμπνευστής», υποστηρίζει, επιλύει προβλήματα και απορίες που προκύπτουν κατά τη διάρκεια του προγράμματος (64-Γ). / Μου δημιουργεί αίσθηση συντροφικότητας. (45-Γ).

[...] δε μπορώ να αξιολογήσω την παρουσία του καθηγητή. (72-Γ).

Το καλά σχεδιασμένο υλικό υποκαθιστά τον καθηγητή. Θεωρώ τον εαυτό μου ώριμο την απόκτηση γνώσης «μοναχική». Με βολεύει η ασύγχρονη, εξατομικευμένη εξΑΕ. (17-Α).

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Τα εμπόδια των συμβατικών προγραμμάτων και η αναγκαιότητα για εξ αποστάσεως επιμόρφωση

Οι σπουδαστές-εκπαιδευτικοί αναγνωρίζουν την αναγκαιότητα για επιμόρφωση στην ΠΕ. Η αναγκαιότητα επιμόρφωσής τους επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οι περισσότεροι δεν έχουν αναλάβει πρόγραμμα ΠΕ και αναγνωρίζουν ως τον πλέον σημαντικό λόγο την έλλειψη επιμόρφωσής τους (Σπυροπούλου, 2001α, 2001β, Δασκολιά, 2001). Εμπόδια στη συμμετοχή τους σε επιμορφωτικά προγράμματα που έγιναν μακριά από τον τόπο κατοικίας τους δημιούργησαν σε πολλούς οι πολλαπλές υποχρεώσεις τους, με κύριες τις οικογενειακές και τις επαγγελματικές (Rogers, 1999), καθώς και η οικονομική επιβάρυνση που συνεπάγονται οι μετακινήσεις. Σε άλλες περιπτώσεις, ο χρόνος διεξαγωγής δεν ήταν βολικός ή δεν διέθεταν τα απαιτούμενα προσόντα. Επίσης ο αριθμός των θέσεων τις περισσότερες φορές ήταν περιορισμένος. Οι περιορισμοί αυτοί συνδέονται με το συμβατικό τρόπο εκπαίδευσης, ο οποίος απαιτεί τη φυσική παρουσία του εκπαιδευόμενου, ενώ αρκετές φορές δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις επιθυμίες όλων των ενδιαφερομένων (Λιοναράκης & Λυκουργιώτης, 1998).

Οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι η ΠΕ μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο εξ αποστάσεως προγραμμάτων και εκδηλώνουν έντονο ενδιαφέρον για να συμμετάσχουν. Τα πλεονεκτήματα από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην ΠΕ ως επί το πλείστον ταυτίζονται με τα γενικότερα πλεονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (δυνατότητα επιλογής του τόπου, του χρόνου και του ρυθμού της μελέτης, συμμετοχή μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών, μικρό οικονομικό κόστος). Ωστόσο, εκφράζουν τις επιφυλάξεις τους, όσον αφορά τη δυνατότητα για πραγματοποίηση δραστηριοτήτων στο φυσικό περιβάλλον, οι οποίες είναι απαραίτητες στην ΠΕ. Οι ανησυχίες τους είναι κατανοητές, καθώς δεν υπάρχει ανάλογη επιμορφωτική εμπειρία στην Ελλάδα. Η γνώση της διεθνούς εμπειρίας στην εξ αποστάσεως επιμόρφωση στην ΠΕ θα άμβλυνε αυτούς τους προβληματισμούς (Βασάλα & Γεωργιάδου, 2006). Επίσης, η εξΑΕ μειονεκτεί καθώς περιορίζει την άμεση επαφή και αλληλεπίδραση με τους συμφοιτητές τους και τον καθηγητή. Οπωσδήποτε, η μοναξιά είναι ένα στοιχείο που μπορεί να υπονομεύει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Race, 1999). Παρόλο που οι Λοϊζίδου-Χατζηθεοδούλου κ. συν. (2001) και Βασάλα (2003) θεωρούν ότι τα εξ αποστάσεως ιδρύματα παρέχουν δυνατότητες επικοινωνίας, τόσο άμεσης (πρόσωπο με πρόσωπο) όσο και έμμεσης, ωστόσο η βελτίωση της επικοινωνίας δεν παύει να αποτελεί αντικείμενο έρευνας.

Κριτήρια επιλογής εξ αποστάσεως προγράμματος ΠΕ

Οι συμμετέχοντες επιθυμούν να παρακολουθήσουν μικρής διάρκειας προγράμματα που οδηγούν σε πιστοποιητικό επιμόρφωσης, το οποίο θα τους παρέχει επαγγελματική εξέλιξη και τις γνώσεις που χρειάζονται, ώστε να ασχοληθούν με προγράμματα ΠΕ στην τάξη. Ωστόσο ένας αριθμός σπουδαστών-εκπαιδευτικών επιλέγει Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης. Το δεύτερο πτυχίο δεν τους ενδιαφέρει ιδιαίτερα, ίσως γιατί, ενώ έχει μεγάλη διάρκεια δεν παρέχει ανάλογη επαγγελματική εξέλιξη. Τέλος, ελάχιστοι θα επέλεγαν Διδακτορικό Δίπλωμα, προφανώς λόγω της μεγάλης διάρκειας και των απαιτήσεων των σπουδών, σε ένα τομέα που δεν θεωρούν ότι χρειάζονται εξειδίκευση.

Αξίζει να επισημάνουμε ότι η ποιότητα του προγράμματος αποτελεί το πρώτο κριτήριο των συμμετεχόντων και ακολουθεί ο φορέας παροχής του προγράμματος, ίσως γιατί ο φορέας διασφαλίζει και την ποιότητα των σπουδών. Η αναγνώριση του τίτλου του προγράμματος αποτελεί το τρίτο σημαντικό κριτήριο. Το οικονομικό κόστος είναι ένα από τα τελευταία κριτήρια επιλογής προγράμματος. Η Παγγέ (2003) αναφέρει ότι «οι Έλληνες είναι πρόθυμοι να πληρώσουν τα απαραίτητα δίδακτρα για εκπαίδευση», χωρίς βεβαίως αυτό να σημαίνει ότι ο οικονομικός παράγοντας τους αφήνει αδιάφορους.

Ως πιο κατάλληλο φορέα αναγνωρίζουν στη συντριπτική πλειοψηφία τους το ΕΑΠ, ενδεχομένως διότι στην Ελλάδα η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι στενά συνδεδεμένη με το ΕΑΠ, αφού είναι ο μοναδικός εκπαιδευτικός οργανισμός που παρέχει αποκλειστικά εξ αποστάσεως σπουδές. Επιπλέον, ως σπουδαστές σ' αυτό τον οργανισμό αναγνωρίζουν την ποιότητα των σπουδών που παρέχει, καθώς και την εγκυρότητα του ιδρύματος. Ακολουθούν τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΚΠΕ), πιθανόν διότι τα ΚΠΕ είναι οι κατεξοχήν φορείς ΠΕ στη σχολική εκπαίδευση. Ωστόσο, αν και τα ΚΠΕ παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στην εμπλοκή των μαθητών και των εκπαιδευτικών στην ΠΕ, αυτό δεν σημαίνει ότι με τη σημερινή τους μορφή θα μπορούσαν να αποτελέσουν εκπαιδευτικό οργανισμό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην ΠΕ.

Η προτίμηση των σπουδαστών-εκπαιδευτικών στις ΜηΚυΟ οφείλεται στο έργο τους στην ΠΕ (παιδαγωγικό υλικό, επιμορφωτικά σεμινάρια κ.ά). Τα συμβατικά ΑΕΙ είναι η τέταρτη επιλογή τους καθώς τα συνδέουν περισσότερο με συμβατικές μορφές επιμόρφωσης. Επίσης, η επιλογή των επιστημονικών ενώσεων εκπαίδευσης ενηλίκων και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης δικαιολογείται διότι εξ ορισμού σχετίζονται με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων. Τελευταίο στις προτιμήσεις των συμμετεχόντων είναι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, γεγονός που θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο περαιτέρω διερεύνησης.

Τέλος, ο καθηγητής-σύμβουλος, αναγνωρίζεται από όλους σχεδόν τους σπουδαστές-εκπαιδευτικούς ως απαραίτητος στην εξ αποστάσεως εκπαίδευσή τους. Ο θετικός ρόλος του καθηγητή συμβούλου επιβεβαιώνεται από σημαντικούς μελετητές (Holmberg, 1995, Rowntree, 1998, Race, 1999), οι οποίοι θεωρούν ότι λίγα είναι τα άτομα που μπορούν να μελετούν στηριζόμενα αποκλειστικά στις δικές τους δυνάμεις. Ειδικότερα ο Κόκκος (1991) διευκρινίζει ότι πρόκειται για εκείνους που είναι εξοικειωμένοι με αυτόν τον τρόπο εκπαίδευσης, έχουν έντονο ενδιαφέρον για το γνωστικό αντικείμενο, σημαντικά κίνητρα για την παρακολούθηση του προγράμματος καθώς και αυξημένη ικανότητα αυτοοργάνωσης και ανάληψης μαθησιακών πρωτοβουλιών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ είναι το κλειδί για την προώθηση της ΠΕ στα σχολεία και την πορεία προς ένα αειφόρο μέλλον. Ωστόσο ενώ οι εκπαιδευτικοί θεωρούν αναγκαία την επιμόρφωσή τους στην ΠΕ, οι περισσότεροι δεν έχουν επιμορφωθεί μέχρι στιγμής. Εμπόδιο στην επιθυμία τους για επιμόρφωση έχουν σταθεί οι περιορισμοί που θέτει η συμβατική επιμόρφωση, που απαιτεί τη φυσική παρουσία και θέτει προϋποθέσεις συμμετοχής. Η εξ αποστάσεως επιμόρφωση φαίνεται ότι μπορεί να αποτελέσει μια εναλλακτική πρόταση για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην ΠΕ. Οι εκπαιδευτικοί οργανισμοί και οι φορείς επιμόρφωσης θα μπορούσαν να προχωρήσουν την έρευνα προς αυτή την κατεύθυνση καθώς και το σχεδιασμό εξ αποστάσεως επιμορφωτικών προγραμμάτων. Η διεθνής εμπειρία θα μπορούσε να βοηθήσει προς αυτή την κατεύθυνση. Επίσης ο τρόπος υλοποίησης των προγραμμάτων (καθηγητής-σύμβουλος, μορφές εκπαιδευτικού υλικού κ.λπ.) θα πρέπει να διερευνηθούν περισσότερο ώστε να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις προτιμήσεις των εκπαιδευτικών, όπως αυτές διαμορφώνονται στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασάλα, Π. & Γεωργιάδου, Π. (2006). Εξ αποστάσεως επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. 2^ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Πρακτικά CD-Rom (86-95) Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Coen, L. & Manion, L. (1994). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Δασκολιά, Μ. (2001). Δυσκολίες των εκπαιδευτικών κατά την εφαρμογή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. *Περιβαλλοντική Αγωγή*, 1(4), 9-12.
- Filho, W.L. (1998). Environmental Education and Distance Education. In: W.L. Filho, & F Tahir (Eds), *Distance Education and environmental Education* (pp. 9-19). Germany: Peter Lang GmbH.
- Holmberg, B. (1995). *Theory and Practice of Distance Learning*. London: Routledge.
- Κόκκος, Α. (2001). Ο ρόλος του διδάσκοντος στην εκπαίδευση από απόσταση. Η περίπτωση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.). *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου στην ΑεξΑΕ*. Τόμ. Α', (σελ. 20-31). Πάτρα: ΕΑΠ
- Λιοναράκης, Α., & Λυκουργιώτης, Α. (1998) Ανοικτή και Παραδοσιακή Εκπαίδευση. Στο: Δ. Βεργίδης, Α. Λιοναράκης & Χ. Ματραλής (Επιμ.). *Θεσμοί και λειτουργίες. Τόμ. Α* (σελ. 19-36). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Λοϊζίδου-Χατζηθεοδούλου, Π., Βασάλα, Π., Κακούρης, Α., Μαυροειδής, Η., & Τάσιος, Π.Θ. (2001). Μορφές επικοινωνίας στις σπουδές από απόσταση και η συμβολή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Στο: Α. Λιοναράκης (Επιμ.) *Πρακτικά 1ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την ΑεξΑΕ*. Τόμ. Α, (σελ. 75-88). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Παγγέ, Τ. (2003). Αδυναμίες ενός Συστήματος Εκπαίδευσης από Απόσταση. Στο: Α. Λιοναράκης (Επιμ.). *Πρακτικά 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση* (σελ.181-187). Αθήνα: Προπομπός.
- Race, P. (1999). *Το Εγχειρίδιο της Ανοικτής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Μεταίχιμο.
- Rowntree, D. (1998). *Exploring Open and Distance Learning*. London: Kogan Page.
- Σπυροπούλου, Δ. (2001α). Αξιοποίηση Ερευνών Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. *Επιθεώρηση Επιστημονικών Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 4, 50-59.
- Σπυροπούλου, Δ. (2001β). Αποτίμηση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης τη δεκαετία 1991-2000. *Επιθεώρηση Επιστημονικών και Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 5, 156-166.

- Φλογαΐτη, Ε. & Βασάλα, Π. (2002). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Στο: Α. Λιοναράκης (Επιμ.) *Πρακτικά 1^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*. (1031-1041). Πάτρα: ΕΑΠ.
- Φλογαΐτη Ε. (1993). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις.
- Φλογαΐτη Ε. (2005). *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.